

47 років. Восени 2008 р. прем'єр С. Харпер, який очолює уряд меншості, ініціював розпуск палати громад. На проведених у 2008 р. позачергових парламентських виборах знову перемогла Консервативна партія на чолі з чинним прем'єр - міністром Стівеном Харпером. Однак положення будь-якого уряду меншості відрізняється нестабільністю, оскільки для затвердження його рішень потрібна підтримка різних політичних сил. Отже, такому уряду доводиться враховувати їх пропозиції і поправки, маневрувати в пошуках компромісів, створювати альянси та мудро реалізовувати політико-управлінське лідерство, – зазначають фахівці – канадознавці [2, с. 5].

У Канаді реалізація політико-управлінського лідерства відбувається в умовах, коли: 1) за чіткими принципами сформована система державного управління, яка забезпечує прийняття рішень, виходячи з потреб і прагнень усіх канадців; 2) ефективно сформовано вимоги до лідерського складу країни; 3) створено досить гнучкий і надійний механізм, який забезпечує виконання процедури призначення на посади та координацію зусиль усіх рівнів системи державного управління, дозволяє у разі потреби враховувати різні місцеві особливості та умови; 4) канадці віддають перевагу порядку перед свободою, органічному розумінню суспільства і держави, груповим інтересам, визнають за державою право впливати на різні сфери суспільного життя, в тому числі і в приватну сферу, що свідчить про великий кредит довіри до керівництва державою.

Список використаної літератури:

1. Senator Art Eggleton (Toronto) // Senator from Toronto Art Eggleton [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://senatorarteggleton.ca>.
2. Держановська С.Л. Особливості реалізації політично-управлінського лідерства в сучасній Канаді / С. Л. Держановська // Теорія та практика державного управління. – Вип. 1. – 2015 – С. 1-7.
3. Запаранюк В. Еволюція партійної системи Канади / В.Запаранюк // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей. – Чернівці: Рута, 2006. – Т. 14. – С. 154-159.
4. Запаранюк В.В. Партійно-політична система сучасної Канади: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук / В.В. Запаранюк. – Чернівці, 2009 – 25 с.
5. Мелкумов А.А. Особенности государственного политического устройства Канады / А. А. Мелкумов // Вестник московского университета. – 2000. – № 3. – С. 103–120.
6. Немова Л.Л. Антикризисная программа правительства Канады / Л.Л. Немова, Е.Е. Хорошилов // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2009. – № 5. – С. 44.

Заярна К., Дьякова І.

КАНАДСЬКИЙ БІЛІНГВІЗМ: ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті досліджено питання мовної політики Канади та порівняно мовні ситуації в цій країні та в Україні. Проаналізовано досвід становлення і розвитку

правової та організаційної складових мовної політики двох країн. Визначено основні чинники впливу на розвиток мовних відносин у сучасній Канаді та Україні, зокрема, політичний та регіональний.

Ключові слова: мовна політика, білінгвізм, Канада, Україна, державна мова.

Мовне питання в Україні є досі не вирішеним. В Україні немає різкого кордону між мовними спільнотами: більшість населення вільно розуміє як українську, так і російську, частина російськомовних вважає себе українцями, а дехто регулярно переходить з мови на мову залежно від ситуації. Але у Канаді – абсолютно інша ситуація. Більшість англомовних мешканців взагалі не розуміють французької. Лише 17% канадців вважають себе двомовними, але реальний відсоток певно менший. Менш ніж 1% населення вважає рідними водночас англійську і французьку, і приблизно стільки ж вживає вдома обидві мови. Решта – АБО англомовні, АБО франкомовні.

Метою статті є порівняльний аналіз мовної політики Канади та України.

Вивченням мовної політики займалися такі дослідники, як Н. Мечковська, Н. Тарасенко, Є. Лакінський, С. Міхнева. В своїх працях автори досліджували історію та розвиток мовної політики Канади, та чинники, що зумовили сучасний стан мовної ситуації країни. Проте питання можливості розвитку мовної ситуації України в такому напрямку є досі відкритим.

Мовна політика Канади – це продукт історичних взаємин між англійцями і французями. Довгі роки мовна політика Канади була соціально обумовлена: англоканадці, які становили більшість у країні, вважали французьку мову Канади збитковою, та такою, що немає нічого спільного з мовою жителів метрополії. Боротьба англійської і французької мов за сферу впливу велася протягом усього часу співіснування франкоканадців та їхніх англомовних співвітчизників. На ранніх етапах це була боротьба французької мови за виживання, що виявлялася в прагненні канадців зберегти свою мову в сім'ї богослужінні, освіті.

Народження Канади: як утворилися два народи. У XVII столітті схід сучасної Канади було оголошено французькою колонією. Пізніше до цих володінь додалися долини рік Міссісіпі та Міссурі, береги Великих Озер тощо. Всі ці землі називалися Новою Францією. Тепер мало хто пригадує, що місто Детройт — колишня французька фортеця Детруа, а Торонто побудовано на місці форту Руйє.

Проте Франція не спромоглася заселити ці території. Колоністи селилися тільки в долині річки Святого Лаврентія (таких називали «канадці») або на березі Атлантичного океану («акадійці»). Сучасна Нова Шотландія називалася Акаді. Клімат був суворий, а зв'язок із Францією — поганий. Ще за часів Нової Франції канадці та акадійці виробили свій власний менталітет.

У XVIII столітті Англія потроху відвойовує французькі колонії. Спочатку — Ньюфаундленд і Акаді, а у 1759-1760-му — решту Нової Франції.

Акадійців було депортовано. Їм дозволили повернутися лише через двадцять років. На той час їхні землі вже були зайняті британськими колоністами, а країну перейменували в Нову Шотландію (Скотію). Більшість репатріантів оселилася в

Новому Брансвіку, де вони становлять приблизно третину населення. У Новій Шотландії та на острові Принца Едуарда академіків дуже мало, і вони, переважно, асимільовані.

По-іншому склалася доля канадців. Їх не тільки не чіпали, а й дозволили вживати французьку та навіть застосовувати французьке право й землеустрій. Їх теж намагалися асимільувати, але різких кроків не робили: почалася американська революція, і влада боялася, щоб франкоканадці не приєдналися до повсталих сусідів.

Після перемоги «американських сепаратистів» до Канади перебралися тисячі лоялістів. Вони не хотіли інтегруватися до франкоканадської спільноти, але й асимільувати її не могли. Тому селилися переважно на півдні сучасної провінції Онтаріо. Так і народилися дві канадські нації: квебекська та «англійська».

За британського панування англійська стала мовою торгівлі, менеджменту і технічної документації. Приблизно як російська в колишньому СРСР. Французьку відтіснили на другий план — про двомовність не йшлося. Якщо у Квебеку діяли французькі школи і навіть франкомовний Університет Лаваль, в інших провінціях право на франкомовну освіту обмежувалося. Квебекцям, котрі переселялися на захід, важко було зберегти рідну мову. Про франкомовне обслуговування не йшлося. Ті ж франкоканадці, кому вдавалося зберегти французьку поза Квебеком, швидко опинялися в меншості.

У 1869-1870 рр. франкомовні метиси Манітоби утворили власний уряд і попросили прийняти нову провінцію до складу молодого Канадського конфедерації. Федеральний уряд ніби погодився, але водночас відправив до Манітоби війська. Метисів було усунуто від влади.

Англомовне населення, яке на початку складало лише п'ять відсотків, швидко виросло за рахунок імміграції, і франкомовні перетворилися на меншину. [8] У 1890-му вживання французької було заборонено в парламенті Манітоби і в судових установах, на французькі школи наклали обмеження. Навіть у Квебеку франкомовні займали другорядні позиції.

У найкращих магазинах, ресторанах та готелях Квебеку обслуговування велося тільки англійською. Французької більшість продавців не знала і знати не хотіла.

Двадцять століття – це час посилення боротьби жителів Квебеку за розширення використання французької мови в житті суспільства і держави. Діяльність франкоканадців щодо цього вирізняється винятковою послідовністю та цілеспрямованістю.

Поштовхом для введення двомовності в Канаді стали події у Квебеку в 60-ті роки ХХ століття, коли П'єр Еліот Трюдо, який став у 1968 році прем'єр-міністром країни, подав до парламенту «Закон про офіційні мови» («Official Languages Act»), який було схвалено в 1969 році у парламенті Канади (уточнення робилися в 1982 та 1988 роках). Акт встановлював рівність англійської та французької мов як у парламенті та уряді, так і в канадському суспільстві. Закон передбачав три основні цілі: забезпечення поваги до англійської та французької мов як офіційних у країні, їх рівний статус, привілеї та використання державними установами (проведення парламентських сесій,

судочинство, спілкування і надання послуг населенню, здійснення діяльності державних органів), підтримка розвитку англійської та французької мов. [3]

Канадські дослідники, описуючи соціальне тло запровадження білінгвізму та мультикультуралізму, зазначають, що в 70-ті роки суспільні цінності й політична культура мали чітко виражену британську орієнтацію. Більшість населення Канади від покоління до покоління сприймала це як щось цілком природне. [1]

Започаткована Королівською комісією з двомовності («Royal Commission on Bilingualism and Biculturalism») (1963–1970 pp.) політика офіційних мов і багатокультурності, вплинула на політику громадської участі й розвитку громадянства. Комісією було досліджено три аспекти: використання двомовності урядовими установами, роль державних і приватних організацій у вдосконаленні культурних зв'язків канадців і можливість вільного володіння обома мовами. Діяльність базувалася на принципі «рівного партнерства» – рівних можливостей участі франко- і англомовних канадців у прийнятті рішень, що стосуються їх повсякденного життя.

У 1971 році у своїй заяві в Палаті обшин П. Трюдо висловив думку щодо спеціально створеної урядом Комісії з двомовності і двокультурності: «Не може бути однієї культурної політики для канадців британського і французького походження, а іншої – для аборигенів і осіб, що становлять третину населення країни (аллофони). І хоча є дві офіційні мови, немає офіційної культури, і жодна етнічна група не має переваг перед іншою». [1]

Очільник ліберального уряду П. Трюдо на власному досвіді переконався в тому, що до франкомовних громадян ставляться як до нижчого класу. Їх терпіли через чисельність, але не приймали, він не міг дозволити, щоб французькі канадці або інші національні спільноти залишалися осторонь політичного та суспільного життя Канади.

У 1977 році після обговорення на засіданні Квебекської партії було прийнято ще один закон № 101, названий Хартією французької мови, що стосувався трьох основних напрямків: мова та державне управління, мова та економіка, мова та освіта. У преамбулі цього закону було зазначено, що французька мова є єдиною офіційною мовою Квебеку, а його громадяни мають право використовувати цю мову в усіх сферах суспільного життя. Наголошувалося також на підвищенні значення французької мови в адміністративному управлінні, економіці та освіті. Ураховуючи внесені зміни та доповнення, Хартія стверджувала, що французька мова є офіційною мовою законодавства і правосуддя, мовою адміністративних справ в органах державної влади та в громадських організаціях, мовою освіти, мовою, що використовується на робочому місці, мовою релігії та засобів масової інформації.

Прийнята в 1980 році Конституція країни передбачає офіційну рівність між англійською та французькою мовами на всій території Канади. Водночас поступово відбувався процес деталізації законодавчих актів, у законодавстві країни уточнювалися питання щодо визначення «виникнення значного попиту» на послуги офіційними мовами (коли такий попит виникає на території компактного проживання меншин). Встановлювався перелік вимог щодо надання інформації обома офіційними мовами. Призначено було також федеральні органи виконавчої та законодавчої влади,

відповідальні за виконання Акта про офіційні мови. Відповідальність було покладено на Департамент юстиції, Департамент канадської спадщини, Казначейство, Комісію з громадських послуг, Комісаріат офіційних мов, Федеральний суд, Постійну Комісію з питань офіційних мов, Постійний сенаторський комітет з питань офіційних мов, а також державні департаменти, органи і корпорації.

Нині в Канаді на урядовому рівні реалізується Програма розвитку офіційних мов меншин (Development of Official-Language Communities Program), яка має сприяти життєздатності франко- та англомовних меншин Канади та заохочувати їх участь у всіх сферах життя суспільства шляхом угод про співробітництво з організаціями меншин, територіями, муніципальними та федеральними органами. Програма допомагатиме франко- та англомовним меншинам отримати ширший доступ до якісного навчання, різних програм і послуг рідною мовою.

Поступово канадське законодавство упорядковує політичні рішення та управлінські практики задоволенню інтересів цих груп. Тобто йдеться не лише про впровадження ефективної мовної політики, а про визначення потреби уряду в запровадженні політики мультикультуралізму як складової канадської ідентичності.

Таким чином, особливість мовної політики Канади полягає в тому, що вона є поєднанням двох мовних політик: централізованої, що здійснюється федеральним урядом, і регіональної, що здійснюється провінційним урядом, зокрема Квебеку.

Отже, можна зазначити, що в канадському суспільстві сформовано розуміння етнічної багатоманітності країни, яке не повинно зводитися виключно до врегулювання взаємин франкомовної та англомовної спільнот, а є складовою політики мультикультуралізму.

Говорячи про мовне питання у Канаді та в Україні, можна знайти багато спільних рис. Більшість прихильників російської мови піднімають питання двомовності в Україні та необхідності урівноваження у правах російської та української мов, згадуючи про канадський білінгвізм. Однак, на думку Я. Ковальчука, у становищі французької мови в Канаді опиниться не російська, а саме українська мова. Подібні висновки можна зробити на основі кількох порівнянь. [6]

По-перше, переселенці з Франції першими з'явилися на території Канади (відповідно, саме українці, а не росіяни першими заселили Лівобережжя та Слобожанщину), однак з часом контроль над їхніми територіями здобули англійці.

По-друге, франкомовне населення в Канаді пройшло через різні випробування: і депортації, і заборону вільно використовувати рідну мову, і часткову етнічну дискримінацію (свого часу франкофонів навіть називали «білими неграми Північної Америки»). [5; С. 143] Що перегукується з історією української мови, адже українці, які за свою історію входили у склад не однієї імперії, переживали не одну імперську мовну політику. Знадобилося кілька століть, щоб франкомовне та англомовне населення отримало рівні права, і франкофони змогли вільно використовувати свою мову у всіх сферах життя. Так само шлях до вільного функціонування української мови в Україні також був нелегким та історично тривалим.

Третьою схожою рисою між двома країнами є значний ризик витіснення однієї мови іншою в Україні та Канаді. На сьогодні завдяки жорсткій мовній політиці по захисту французької мови в Квебеку та заохочення імміграції з колишніх колоній Франції частка франкомовного населення стабілізувалася на рівні 22-х відсотків (за даними перепису 2006 року). Але неабиякий вплив мали США, у яких телебачення, кіноіндустрія, провідні засоби масової інформації є англомовними, що сприяло тому, що франкофони за межами Квебеку перебувають у зоні ризику мовної асиміляції. Подібно і в Україні існує нерівне співвідношення російської й української мови в інформаційно-розважальної сфері життя. В українських реаліях це також є одним з важливих факторів, який впливає на мовний простір в державі.

Взагалі, мовна ситуація в Україні є дещо складнішою. Труднощі зумовлені тим, що українська та російська мови є близькі між собою. Для багатьох ця обставина ускладнює можливість розмовляти українською чи російською мовами. Так званий суржик – змішана мова – є досить поширений на території України, особливо центральній частині, що зумовлено історично. Деякі спеціалісти, такі як, Міхнев С., переконаний, що це мовне явище тільки ускладнює розвиток української мови. [7; С. 65]

Проте сьогодні, на думку дослідника, Україна є зразком для інших пострадянських республік, оскільки вона характеризується толерантністю в мовних питаннях. В Україні можна звернутися з питанням на українській мові, наприклад, і отримати відповідь на російській, і при цьому ніхто не відчуває себе ображеним. Але в 2017 році, освітня політика України, викликала негативну реакцію з боку тих країн, мова яких, на їх думку, пригнічується, адже згідно прийнятому проекту, з 5 класу мовою викладання в усіх школах має бути виключно українська.

Українська мова досить часто і довго пригнічувалась, тому зараз досить важливим є виховання в учнів та студентів почуття патріотизму та любові до рідної мови, адже це є частиною української культури. За даними соціологічного опитування 2016 року у студентів ВДПУ рівень патріотизму є досить високим, вони погоджуються, що потрібно піднести статус української мови, як єдиної державної. [9, С. 6]

Отже, якщо врахувати наведені приклади, то стає очевидним, що у будь-якій із країн: чи то в Канаді, чи в Україні — до мовного питання необхідно підходити надзвичайно виважено. Франкофони в Канаді вважають, що, якщо французька мова зникне в Квебеку, вона зникне взагалі з північноамериканського континенту. Якщо говорити про нашу державу, зникнення української мови в Україні спричинить її зникнення у світі загалом. У міжнародному законодавстві існують цілі хартії, покликані захищати регіональні мови та гарантувати національним меншинам право на використання власної мови. Та у випадку з Україною слід мати на увазі, що, намагаючись захистити мовні права однієї національної меншини, можна мимохіть втратити мовну та культурну ідентичність корінної нації.

Слід пам'ятати, що поширення двох мов в одній країні є станом нестійкої рівноваги, і має тенденцію до перетворення на одномовність, або до розпаду єдиної

держави на частини за мовною ознакою. Тому, дії Української держави мають бути спрямованими на підтримку та розвиток української мови.

Список використаної літератури:

1. Ахонина, В.С. Англо-французское двуязычие в современной Канаде / В.С. Ахонина // [Електронний ресурс]. – Режим доступа: demoscope.ru
2. Бестерс-Дільгер Ю. Мовна політика та мовна ситуація в Україні / Ю. Бестерс-Дільгер. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. –157. с.
3. Закон про Офіційні мови Канади (Official Languages Act), 1969-1985 pp.
4. Закон України про Засади державної мовної політики // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>
5. Коваленко В. Політика Квебека і Оттави у сфері мови та освіти: Тиха революція та багатокультурність / В. Коваленко // Придністровський науковий вісник. – 1998. – №119. – С. 141-147.
6. Ковальчук Я. Канадський білінгвізм / Я. Ковальчук // День. – 2008. – № 204. – С. 12-15.
7. Міхнева С.І. Мовна політика України і Канади: Порівняльний аналіз / С.І. Міхнева. – Вісник ОНУ ім. І. І. Мечникова. Соціологія і політичні науки. – 2014. – № 1(20). – С. 64 – 70.
8. Лакінський Є. Двомовна Канада: історія про дві самотності / Є. Лакінський. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: umoloda.kiev.ua
9. Лапшин С.А. Організація національно-патріотичного виховання студентів як чинник національної безпеки України / С.А. Лапшин // Використання соціологічних методів у процесі дослідження питання патріотизму: Матеріали «круглого столу» студентів факультету іноземних мов. – Вінниця, 2016. – 231 с.
10. Тарасенко, Н. Законодавчий «сценарій» для української мови – можливі варіанти / Н. Тарасенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: vesnat.ru

Коваленко А.

ОСВОЄННЯ СПІЛЬНИХ ПРОСТОРІВ ЯК ВАЖЛИВА ТЕНДЕНЦІЯ СУЧАСНОЇ ГЕОПОЛІТИКИ

У статті проаналізовано особливості освоєння спільних просторів як один з напрямків сучасної геополітики.

Ключові слова: геополітика, світове співтовариство.

В сучасній геополітиці все чіткіше проявляються тенденції конкуренції у процесі освоєння спільних просторів – інформаційного, океанічного, повітряного та космічного. Ці простори розглядаються ведучими державами світу у якості нерозділених, що вимагає перегляду існуючих підходів щодо їхнього освоєння. Інформаційні технології складають основу геостратегії, формування категорії "інформаційні боротьби". Особливості інфосфери (кіберпростору): не існує фізичного середовища; це поліаморфна субстанція, в якій інформація існує, рухається; різні